

УДК 94(477)

Антон Руденко

РЕВОЛЮЦІОНЕР ІЗ КОЗАЦЬКОГО РОДУ: СКЛАДНА ДОЛЯ МИКОЛИ ДОРОШЕНКА

Стаття присвячена представникові відомого українського козацько-дворянського роду Миколі Дорошенку. Досліджується його роль у розвитку студентського руху Санкт-Петербурга та роботі столичного комітету Російської соціал-демократичної робітничої партії.

Ключові слова: більшовизм, революція, студентство, Санкт-Петербург, "нова сімейна історія".

Актуальність цієї теми визначається перспективністю сімейно-історичних досліджень на ґрунті вітчизняної історії. Напрямок "нової сімейної історії", який виник та набув значної популярності у другій половині ХХ ст. у країнах Західної Європи та США акцентував увагу на історії родини як цілісному соціокультурному організмі, дослідження якого відбувається на зламі публічного та приватного життя.

Історія України характеризується існуванням тривалого періоду бездержавності, коли не суспільні установи (університети, школи, наукові товариства тощо), а шляхетські, козацькі, дворянські роди, узяли на себе функцію збереження та продукування культурних цінностей та національних традицій. Разом тим, актуальними залишаються вивчення асиміляційних процесів та проблеми збереження національної ідентичності у середовищі української еліти ХVІІІ – початку ХХ ст. [1, с. 3]. Історія козацько-дворянського роду Дорошенків та окремих його представників дозволяє розкрити окремі аспекти зазначеної проблеми.

Наукова новизна полягає у тому, що на сьогодні в українській історіографії попри наявність численних розвідок, присвячених окремим, "знаковим", постатям (гетьманові П. Дорошенку, історикові Д. Дорошенку тощо), історія роду ХVІІІ – початку ХХ ст. залишається практично недослідженою, а чимало його представників – невідомими широкому загалу. З-поміж них особливе місце займає більшовицький активіст та один із лідерів студентського соціал-демократичного руху Санкт-Петербурга Микола Дорошенко.

Об'єктом дослідження є М. Дорошенко, як один із представників відомого українського козацько-дворянського роду.

Предмет дослідження – суспільно-політична діяльність М. Дорошенка, його участь у студентському русі Санкт-Петербурга та роботі столичного комітету Російської соціал-демократичної робітничої партії (РСДРП).

Основна мета публікації полягає у дослідженні ролі українського козацького роду у студентському революційному русі та діяльності петербурзького осередку більшовицької партії на початку ХХ ст.

Завдання дослідження ґрунтуються на аналізі основних соціокультурних чинників, історичного контексту, які зумовили участь М. Дорошенка у роботі російських революційних організацій.

Основа джерельної бази статті складають архівні матеріали Центрального державного історичного архіву Санкт-Петербурга, а також опубліковані спогади М. Василенка [2], Д. Дорошенка [3–4], М. Дорошенка [5–8]. Деякі з них вводяться у науковий обіг вперше.

Певні аспекти цієї теми досліджувались науковцями. У роботах Т. Бондаревської фрагментарно показано діяльність М. Дорошенка у контексті історії більшовицької партійної організації Санкт-Петербурга у період революції 1905–1907 рр. [9; 10]. Є. Ольховський у статті відзначив окремі деталі участі Миколи Васильовича у студентському русі столичного університету на початку ХХ ст. [11]. Однак, згадані студії характеризуються заідеологізованістю, та й біографія М. Дорошенка не була безпосереднім предметом їх досліджень. Ця розвідка покликана вперше у цілісному вигляді подати біографію одного із маловідомих представників роду Дорошенків.

Предки більшовика-революціонера залишили вагомий слід в історії України. Засновником старшинської династії був один із сподвижників Петра Конашевича-Сагайдачного, Михайло Дорошенко, якого упродовж 1623–1628 рр. чотири рази обирали гетьманом реєстрового козацтва. Від його синів – Дорофія та Никона походили дві гілки роду. Дорофій Михайлович, за деякими даними, під час Смоленської війни у 1633 р. також кілька місяців був володарем гетьманської булави [12, с. 51]. Правління Петра Дорофійовича Дорошенка (1665–1676 рр.) стало для його роду періодом найвищої могутності. Дорошенки у той час являли собою потужний сімейний клан

споріднений із багатьма впливовими старшинськими родинами, серед яких були Гамалії, Лизогуби та Хмельницькі [13, с. 195–196].

Внаслідок поразки у боротьбі за збереження правобережного гетьманату, П. Дорошенко був змушений у 1676 р. зректися влади та переселитися на Лівобережну Україну. Колишній гетьман та його родичі отримали маєтки на Чернігівщині. Після кар'єрних злетів у XVII ст., Дорошенки швидко втратили свій колишній вплив, а переважна більшість представників роду служила на низових посадах у провінційній адміністрації [4, с. 110]. Подальша доля нащадків гетьмана та його братів склалась по-різному. Так, представники старшої гілки роду виявилися більш мобільними, краще інтегрувалися у нових суспільно-політичних реаліях, які склалися після ліквідації автономії України наприкінці XVIII ст., значна їх частина проживала на території Росії та поступово асимілювалися. Нащадки молодшого сина Михайла Дорошенка, Никона, наприкінці XVII ст. також переїхали на Лівобережжя, осіли на Глухівщині та вели життя збіднілих українських поміщиків. Родина Дорошенків виразно вирізнялася на тлі інших зрусифікованих сімей української аристократії. З числа представників глухівської гілки роду вийшло кілька відомих учених та громадських діячів другої половини XIX – початку XX ст., до неї відносився і Микола Дорошенко [14, с. 45].

Майбутній революціонер народився 17 липня 1881 р. у м. Глухові у сім'ї судового слідчого Василя Яковича Дорошенка (1843–1918 рр.) [15, с. 470]. Батько Миколи Васильовича замолоду був "хлопоманом", захоплювався українством. Так, коли у 1861 р. через Глухів провозили труну із тілом Т. Шевченка, В. Дорошенко організував урочисту зустріч процесії [3, с. 38]. У 20-річному віці Василь Якович опублікував автобіографічний роман "На Україні", у якому, за спогадами його племінника Дмитра Дорошенка, В. Дорошенко "змалював свою родину, батька, своїх родичів і свою околицю" [4, с. 111]. Відзначалися прихильністю до історії та культури України й інші члени родини. Так, рідний дядько М. Дорошенка, Петро Якович (1858–1919 рр.) став одним із найавторитетніших знавців генеалогії козацько-дворянських родів Чернігівщини, мав великий архів та бібліотеку [4, с. 111]. Двоюрідним братом Миколи Васильовича був відомий український історик Дмитро Дорошенко [3, с. 50].

Раннє дитинство Миколи Васильовича та трьох його сестер пройшло неподалік Глухова, у маєтку Троебортне, який був посагом його матері, доньки курського поміщика Марії Миколаївни Звягіної. Подружжя Дорошенків з ентузіазмом розбудовувало свою садибу, проживало там з ранньої весни до пізньої осені. Проте сімейна злагода тривала недовго, батьки М. Дорошенка розлучились, а діти у цьому конфлікті, за спогадами М. Василенка, стали на бік матері [2, с. 262–263]. Ця подія стала визначальною у житті Миколи Васильовича. Ймовірно саме розпад родини заклав негативне ставлення М. Дорошенка до батька і його прихильності до українських традицій. Через багато років, коли Д. Дорошенко зустрів свого кузена у Петербурзі, він за словами історика "...не мав у собі нічого українського і був російським соціал-демократом большевиком... Ми оселились в Петербурзі спільно в одному помешканні, і я немало витерпів від нього глузування з мого українства, так що в кінці я не витерпів і переїхав на окреме помешкання" [3, с. 50]. Однак навіть після цього близькі родичі не стали ворогами. Д. Дорошенко згадував, що саме Микола Васильович познайомив його із одним із членів української студентської громади столичного університету [3, с. 50].

Після розриву із чоловіком, М. Звягіна забрала дітей до свого рідного дядька у Полтаву. Там Микола Васильович закінчив гімназію і вже у 15-річному віці вступив до Московського університету. Університети здавна були центрами розповсюдження опозиційних до влади настроїв, однак на межі XIX – XX ст. студентський рух усе більше радикалізується і починає набувати виразного політичного характеру. Революційна романтика захопила і М. Дорошенка. Юнак став учасником демонстрації 18 листопада 1896 р., приуроченої до півріччя Ходинської трагедії (масової загибелі людей внаслідок давки під час коронації імператора Миколи II), за що був виключений з університету [16, арк. 253–253 зв.].

Через шість років після відрухування М. Дорошенко вступив на юридичний факультет Санкт-Петербурзького університету, з навчання у якому розпочалася його нетривала революційна діяльність. У цей період з'являється чимало опозиційно налаштованих студентських груп, які переважно були малочисельними, не мали чіткої організації, програми дій та ідейних засад. У таких умовах в 1902 р. у столичному університеті утворилось дві марксистські групи, до керівництва однієї з яких увійшов М. Дорошенко. Після нетривалих переговорів у січні наступного року вони злились у єдину організацію під назвою "Соціал-демократична група студентів Санкт-Петербурзького університету". Нове утворення почало працювати у тісному зв'язку із місцевим комітетом РСДРП [11, с. 60].

Перша ж акція новоствореної спілки показала її слабкість і невідповідність до практичної діяльності та вилилась у великі неприємності для її організаторів. Навіть радянські дослідники

опосередковано визнавали штучність політичної активності новоявлених революціонерів. Справа у тому, що навесні 1903 р. безпосередніх приводів для проведення політичних заходів студентське життя столичного університету не давало, тож молоді соціал-демократи були змушені проголосити приводом до зібрання розгром робітничої демонстрації у місті Златоуст, яка пройшла напередодні. Мітинг відбувся 18 березня 1903 р. З ініціативи М. Дорошенка, який був секретарем цих зборів, була складена політична резолюція із засудженням дій влади [5, с. 87–88]. Через відсутність досвіду конспірації та значну кількість учасників заходу (близько 500 осіб) про нього одразу стало відомо жандармам. Слід зазначити, що студентські збори не викликали особливого зацікавлення у органах політичного слідства і вирішення долі організаторів сходки було покладено на дисциплінарну установу університету – професорський суд. За результатами розгляду справи 35 осіб, у тому числі й М. Дорошенко, були відраховані з вишу без права продовжити навчання у майбутньому [11, с. 60].

Відрахування з вишу не стало на заваді революційній діяльності М. Дорошенка. Уже восени 1903 р. Микола Васильович став визнаним лідером радикального студентського руху. В цей період він починає координувати діяльність членів “Соціал-демократичної групи” із Петербурзьким комітетом РСДРП та здійснює зв'язок із закордонними структурами партії. Зокрема у листопаді 1903 р. М. Дорошенко отримав з-за кордону документи II з'їзду РСДРП, з яких очолювана ним студентська група однією із перших дізнається про розкол партії. З того часу “Соціал-демократична група” починає орієнтуватись на більшовицьку фракцію соціал-демократів [5, с. 91–92]. Наприкінці 1903 р. Микола Васильович у своїй партійній роботі починає виходити за межі рідного університету. Упродовж наступних кількох місяців М. Дорошенко разом з кількома однодумцями працював над реорганізацією близьких до РСДРП студентських груп у різних столичних навчальних закладах з метою їх залучення на сторону більшовиків. Результатом цієї роботи стало утворення у травні 1904 р. об'єднаної соціал-демократичної організації Санкт-Петербурга, до якої увійшли 14 молодіжних структур лівого спрямування з кількох столичних вишів [9, с. 68]. Керівництво студентськими організаціями викликало у М. Дорошенка потребу відновлення студентського статусу. Перше його прохання за жовтень 1903 р. залишили без задоволення. Друге, подане у березні наступного року, після шестимісячного розгляду було вирішено позитивно. При цьому більшовицький активіст обіцяв “утримуватись від усякого роду участі у заворушеннях...” [17, арк. 23].

З осені 1904 р. М. Дорошенко починає працювати у партійних структурах, зокрема завідує технічною частиною Василеострівського комітету РСДРП, а з вересня того ж року працює відповідальним пропагандистом “петербурзької сторони” (партійного округу). У своїх спогадах М. Дорошенко відверто визнавав, що столичний соціал-демократичний комітет у цей період був украй слабкий, агітаційна робота, особливо на околицях міста практично не проводилась, не існувало навіть мережі первинних партійних осередків. Боротьба між більшовиками та меншовиками упродовж 1903–1904 рр. ще більше ускладнила становище та практично виключила можливість петербурзьких соціал-демократів проводити будь-які великі політичні заходи, за висловом самого М. Дорошенка уся його робота “залишалась у тісному колі організаційних питань” [7, с. 206]. Наприкінці 1904 р. Микола Васильович був обраний членом Петербурзького комітету РСДРП – ця подія стала піком його політичної діяльності і найвищою його посадою у партійній ієрархії [10, с. 268].

Досвід, накопичений М. Дорошенком за кілька років пропагандистської роботи, привів його до журналістської діяльності. Упродовж 1905 р. він працює кореспондентом газети “Вперед” [18, с. 415]. Микола Васильович згадував, що на початку 1905 р. значною проблемою для петербурзьких більшовиків були нерегулярні надходження з-за кордону літератури і партійної преси. Не менші труднощі викликала відсутність оперативної інформації керівництва партії про його позицію щодо поточних політичних питань, що призводило до конфліктів та непорозуміння між членами столичного комітету РСДРП. З метою вирішення згаданих проблем М. Дорошенко наприкінці березня того ж року відправився до Женеві, де тоді знаходилося керівництво російських соціал-демократів [6, с. 144].

Невдовзі після приїзду Микола Васильович познайомився із В. Леніним, який запросив його на зустріч. М. Дорошенко, за власними спогадами, розкритикував позицію закордонного центру, заявивши, що його представники “перегнули палицю у своїй фракційній боротьбі і...нам, росіянам-практикам, необхідно спробувати вплинути у напрямку ліквідації цього перегину” [6, с. 144]. Микола Васильович також проінформував “вождя” про намір групи більшовиків та меншовиків, які нещодавно прибули з Російської імперії, організувати спільну нараду для вирішення внутрішньопартійних розбіжностей. В. Ленін не підтримав запал свого молодого однопартійця, вказавши, що за нинішніх умов така ініціатива приречена на провал. Результати цієї наради, за словами М. Дорошенка, підтвердили прогноз лідера більшовиків. Той факт, що Микола

Васильович, як делегат місцевої партійної організації, висловлював позицію протилежну поглядам керівництва, демонструє основну лінію суперечностей у середовищі російської соціал-демократії. Зміст протоколів засідань петербурзького комітету РСДРП за 1904–1905 рр. показує, що і більшовицька, і меншовицька фракції знаходились під тиском робітників, які вимагали відновлення організаційної єдності партії. М. Дорошенко належав до тієї частини активістів, які виступали за пошук компромісу у цьому питанні [19, с. 152–153]. Пізніше, Микола Васильович згадував, що під впливом В. Леніна він змінив свої погляди і став на позицію непримиренної боротьби із меншовиками. Які мотиви спонукали його до такого кроку – політична кон'юнктура чи щирі переконання залишається невідомим. М. Дорошенко провів за кордоном ще кілька місяців і повернувся до Петербурга, після отримання інструкцій, за результатами III з'їзду РСДРП [6, с. 151–153].

Після приїзду до Росії Микола Васильович продовжує підтримувати зв'язки із лідером більшовиків, регулярно надсилає листи В. Леніну та Н. Крупській, інформуючи їх про стан справ у столиці та діяльність столичного партійного комітету. Він був одним із найактивніших петербурзьких кореспондентів 1905 р. (усього відомо 6 його листів і 2 – до нього) [10, с. 262]. Влітку 1905 р. внаслідок конфлікту із місцевими партійцями М. Дорошенко був відсторонений від роботи. На захист Миколи Васильовича виступив лідер більшовиків, надіславши до Петербурга листа, у якому зазначав: "Знаючи Костянтина Сергійовича (псевдонім М.Дорошенка – А. Р.) спочатку як відмінного, одного із найцінніших кореспондентів, а згодом особисто познайомившись із ним у Женеві, я повинен висловитись взагалі на його користь, як працівника..." [17, с. 57]. Після цього у вересні 1905 р. М. Дорошенка призначили відповідальним організатором Петербурзького осередку РСДРП по Петроградському району [8, с. 176].

Високий статус і авторитет М. Дорошенка серед революційного активу столиці імперії засвідчують і зміни у його особистому житті – він одружується на сестрі знаного на той час представника партії есерів, графа Олексія Доррера, Євгенії Йосипівні [15, с. 470]. Одночасно М. Дорошенко повертається і до роботи зі студентством, серед якого він зберігав досить вагомий вплив. Зокрема у жовтні 1905 р. більшовицький активіст був обраний до неформального керівного органу студентів Петербурзького університету – ради старост, де представляв юридичний факультет. Після перевиборів, які відбулися невдовзі, Микола Васильовича навіть обрали головою ради, однак проявити себе на новій посаді йому не судилося [9, с. 78–79].

Крахом політичної кар'єри М. Дорошенка стала його участь у підготовці збройного повстання у столиці. З кінця листопада 1905 р. більшовики розпочали активно готуватися до цієї акції, відкрито агітуючи робітників столичних заводів і фабрик вступати до їхніх "бойових дружин". Один із таких агітаторів, студент Санкт-Петербурзького університету В. Платонов, був затриманий 8 грудня 1905 р. під час виступу біля заводу Нобеля [20, с. 3859–3860]. Під час обшуку у його помешканні було знайдено зброю, вибухівку, нелегальну літературу, а також список осіб, причетних до підготовки повстання. Упродовж 9–13 грудня 1905 р. петербурзька охоранка заарештувала понад 100 підозрюваних, серед яких був і М. Дорошенко [10, с. 151]. Слідство у справі "групи осіб, які іменують себе членами петербурзького осередку РСДРП" тривало майже рік. Судовий процес над ними розпочався у столиці імперії 1 грудня 1906 р. [20, с. 3857]. Прокурору не вдалося довести участі М. Дорошенка у спробі організувати збройний виступ, тому в результаті йому інкриміновано лише сприяння у проведенні зборів членів "бойової дружини" у приватній квартирі. Мати більшовицького активіста, намагалася врятувати сина від тривалого ув'язнення, скерувала звернення до слідчих органів із проханням виключити його із числа фігурантів справи, найняла йому адвоката. Слід зауважити, що вирок петербурзької судової палати був досить м'яким. Із 44 підсудних 17 виправдано, а найсуворішим покаранням стало 4 роки каторги [21, с. 220–221]. Однак М. Дорошенку уникнути покарання не вдалося. Він був засуджений до півторарічного ув'язнення [10, с. 151]. Мати Миколи Васильовича, не витримавши горя, померла після оголошення вироку [2, с. 263].

Про подальшу долю М. Дорошенка відомо досить мало. Радянські джерела стверджують, що після звільнення він відійшов від "партійної роботи" [18, с. 416]. Уривчасту згадку про Миколу Васильовича, знаходимо у листі Д. Дорошенка із Петербурга від 20 травня 1917 р. до своєї дружини Надії Михайлівни, у якому він пише: "учора зранку звільнили Миколу. Він пробуде тут тиждень і відправиться до Троєбортного" [22, арк. 1]. Цілком імовірно, М. Дорошенко і після 1906 р. не полишив політичної діяльності і навіть вдруге був ув'язнений, проте, очевидно, помітної ролі у більшовицькому середовищі уже не відігравав. У 1920-х рр. він працював у Держплані УСРР. Наприкінці життя М. Дорошенко приймав участь в упорядкуванні архіву петербурзького комітету РСДРП, зокрема допомагав у розшифруванні протоколів його засідань за 1904–1905 рр. [19, с. 8]. У цей же час Микола Васильович написав спогади, опубліковані у журналі "Красная летопись" [5–8]. Помер один із колишніх лідерів петербурзьких більшовиків у 1926 р. [18, с. 415].

Трагічна доля Миколи Васильовича різко контрастує із життям та діяльністю інших представників роду Дорошенків, які уславили свої імена науковими здобутками, досягненнями у громадському та культурному житті України. Не в останню чергу це можна пояснити і сімейними негараздами. Особливо виразно це проглядається у порівнянні з життєвим шляхом його ровесника – Д. Дорошенка. На відміну від Миколи Васильовича дитинство його двоюрідного брата пройшло за межами Батьківщини, тим не менш це не завадило Д. Дорошенку стати одним із яскравих представників українського національного руху початку ХХ ст. Пізніше Дмитро Іванович згадував, що своїм "українством" він має завдячувати передусім власній родині [3, с. 39].

Арешт та ув'язнення, яке для більшості революціонерів того часу було звичною сторінкою у їх політичній біографії, стала кінцем М. Дорошенка. Причини відходу від політики ні сам Микола Васильович, ні його знайомі не розкривають. Цілком ймовірно до такого кроку його призвело погіршення здоров'я у період відбування в'язничного терміну (на користь цієї версії може свідчити його смерть у 45 років). Можливо, у цьому роль відіграв і морально-психологічний чинник, неготовність молодого людини до реалій політичної боротьби, яка виявилась значно суворішою за абстрактні уявлення про ідеали революційного перетворення суспільства.

Список використаних джерел

1. Голубчик Г. Д. Рід Марковичів-Маркевичів у культурно-громадському житті України: "нова сімейна історія" / Г. Д. Голубчик: дис. ... канд. іст. наук. – Дніпропетровськ, 2003. – 209 с.
2. Василенко М. П. Вибрані твори. У 3-х т. Т. 3: Спогади. Щоденники. Листи / М. П. Василенко – К.: Юридична думка, 2008. – 720 с.
3. Дорошенко Д. Мої спомини про давнє минуле (1901–1914 роки) / Д. Дорошенко. – К.: Темпора, 2007. – 272 с.
4. Дорошенко Д. Памяти П. Я. Дорошенка / Д. Дорошенко // Стара Україна. – 1920. – Кн. 7–8. – С. 110–113.
5. Дорошенко Н. В. Возникновение большевистской организации в Петербургском университете и первые годы ее существования / Н. В. Дорошенко // Красная летопись. – 1931. – № 2. – С. 81–93.
6. Дорошенко Н. В. В. И. Ленин и местные работники / Н. В. Дорошенко // Красная летопись. – 1927. – № 3. – С. 143–154.
7. Дорошенко Н. В. Роль социал-демократической организации в январских событиях 1905 г. / Н. В. Дорошенко // Красная летопись. – 1925. – № 3. – С. 206–219.
8. Дорошенко Н. В. Социал-демократическая большевистская организация Петербургской стороны во второй половине 1905 г. / Н. В. Дорошенко // Красная летопись. – 1928. – № 3. – С. 173–191.
9. Бондаревская Т. П. Большевистская организация университета в революции 1905–1907 гг. / Т. П. Бондаревская // Петербургский университет и революционное движение в России. – Л.: Изд-во Ленинградского ун-та, 1979. – С. 67–80.
10. Бондаревская Т. П. Петербургский комитет РСДРП в 1905–1907 гг. / Т. П. Бондаревская – Л.: "Лениздат", 1975. – 328 с.
11. Ольховский Е. Р. Студенческое движение в Петербургском университете в период ленинской "Искры" (1900–1903 гг.) / Е. Р. Ольховский // Там же. – С. 39–67.
12. Смолій В., Степанков В. Петро Дорошенко. Політичний портрет: наукове видання / В. Смолій, В. Степанков. – К.: Темпора, 2011. – 632 с.
13. Кривошея В. В. Козацька еліта Гетьманщини / В. В. Кривошея. – К.: ІПіЕНД ім. Кураса НАН України, 2008. – 452 с.
14. Руденко А. С. "Родове гніздо" як фактор збереження сімейних традицій (до історії роду Дорошенків) / А. С. Руденко // Культурологічний вісник: Науково-теоретичний щорічник Нижньої Наддніпрянщини. – Запоріжжя, 2013. – Вип. 31. – С. 45–50.
15. Модзалевский В. Малороссийский родословник. Том. 1. А-Д. / В. Модзалевский. – К.: Типография Т-ва Г. Л. Фронцкевича, 1908. – 519 с.
16. Центральный государственный исторический архив Санкт-Петербурга (ЦГИА СПб), ф. 14, оп. 25, д. 33, 403 л.
17. ЦГИА СПб, ф. 14, оп. 3, д. 38860, 24 л.
18. Ленин В. И. Полное собрание сочинений. – Т. 47 / В. И. Ленин. – М.: "Политиздат", 1964. – 474 с.
19. Петербургский комитет РСДРП. Протоколы и материалы заседаний. Июль 1902 – февраль 1917: Сб. док. – Л.: "Лениздат", 1986. – 590 с.
20. Судебные отчеты // Право. – 1906. – № 49. – С. 3857–3865.
21. Судебные отчеты // Право. – 1907. – № 3. – С. 197–221.
22. Інститут рукописів Національної бібліотеки України ім. В. Вернадського, ф. 318, спр. 181.

Антон Руденко

РЕВОЛЮЦИОНЕР ИЗ КАЗАЦКОГО РОДА: НЕЛЕГКАЯ СУДЬБА НИКОЛАЯ ДОРОШЕНКО

Статья посвящена представителю известного украинского казацко-дворянского рода Николаю Дорошенко. Автор анализирует его роль в развитии студенческого движения Санкт-Петербурга и деятельность в составе Российской социал-демократической рабочей партии.

Ключевые слова: большевизм, революция, студенчество, Санкт-Петербург, "новая семейная история".

Anton Rudenko

REVOLUTIONIST FROM THE COSSACK FAMILY: THE DIFFICULT FATE OF MYKOLA DOROSHENKO

The article is devoted to the representative of the famous Ukrainian Cossack and noble family Mykola Doroshenko. The author analyzes his role in the development of the student movement in St. Petersburg and the activities within the Russian Social-Democratic Labour Party.

Key words: bolshevism, revolution, students, Saint Petersburg, the "new family history".

УДК 140.8:929-052 В.О. Геринович (477) (09) (045)

Володимир Островий

ФОРМУВАННЯ СВИТОГЛЯДУ ТА НАУКОВИХ ІНТЕРЕСІВ ВОЛОДИМИРА ГЕРИНОВИЧА

У статті проаналізовано передумови та чинники які вплинули на формування наукового світогляду, громадсько-політичної позиції В. Гериновича. Визначено та охарактеризовано маловідомий етап біографії, а саме становлення і розвитку цієї непересічної особистості.

Ключові слова: В. Геринович, український вчений, світогляд, антропогеографія, краєзнавча діяльність, географічне та історичне краєзнавство.

Актуальність проблеми ґрунтується на тому, що В. Геринович (1883–1949 рр.), один із представників наукової інтелігенції, вилучених на півстоліття з української історії, біографія якого, рівно ж як і внесок у вітчизняну науку залишаються малодослідженими.

Наукова новизна полягає у тому, що на основі об'єктивного і комплексного підходу, а також детального аналізу архівних матеріалів визначено та охарактеризовано основні етапи формування, становлення та розвитку наукового світогляду вченого. Запроваджено до наукового обігу нові документальні джерела з архівів України. Доведено, що під впливом своїх педагогів В. Геринович визначив сферою своїх наукових інтересів галузі географічної та історичної науки; перші наукові розвідки публікував на сторінках галицьких часописів поряд з відомими українськими громадськими діячами, науковцями та письменниками; співпрацював з науковими товариствами м. Львова; склався як антропогеограф; досліджував природо-ресурсний потенціал етнічної української території.

Об'єктом дослідження – науково-педагогічне, культурно-освітнє життя Галичини початку ХХ ст.

Предметом дослідження – соціально-культурні та політичні чинники, що вплинули на формування, світогляду, наукових інтересів, а також громадсько-політичної позиції В. Гериновича.

Основна мета публікації полягає у відтворенні та комплексному аналізі життєвого шляху майбутнього педагога, вченого В. Гериновича, на етапі становлення його як особистості, науковця.

Завдання дослідження ґрунтуються на з'ясуванні передумов та чинників, що впливали на становлення особистості Володимира Гериновича і формування його наукових інтересів.

Основу джерельної бази статті складають архівні матеріали Центрального державного архіву вищих органів влади і управління України у м. Києві, Центрального державного історичного архіву України в м. Львові, Держархіву Львівської області, Держархіву Хмельницької області, інші джерела. Деякі з них публікуються вперше.

Певні аспекти досліджуваної проблеми висвітлили в своїх працях такі науковці як О. Завальнюк [1], Б. Заставецький [2] О. Шаблій [3–4], П. Штойко [5] та інші, однак, незважаючи на це, питання потребує більш детальної розробки.

Володимир Олександрович Геринович народився 22 листопада 1883 р. [6, арк. 157 зв.] у м. Сокалі на Львівщині (тоді – Австро-Угорщина), за його словами, у малоземельній селянській родині, у власності якої було лише чотири морґи землі, чого було недостатньо для утримання багатодітної родини.

Початкову освіту В. Геринович здобув у народній школі у м. Сокалі, потім навчався у Львівській гімназії. Для продовження навчання дітей, сім'я Гериновичів оформила банківський кредит та, на жаль, повернути його вчасно не змогла. Після того, як банк відібрав землю та будинок, родина переїхала до м. Львова. Незабаром сестри В. Гериновича успішно склали іспити на право займатися учительською діяльністю у Галичині, що з часом стало приносити певні прибутки, дало можливість утримувати матір й допомогти брату здобути освіту [7, арк. 6].